

Date: 7th May-2026

MODDIY MADANIY MEROSNI ASRAB-AVAYLASHDA DAVLAT, TA'LIM
TIZIMI VA FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINING ROLI

Izzatullayeva Sevinch Alibek qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti Tarix fakulteti Milliy
g'oya, manaviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada moddiy madaniy meros obyektlarini asrab-avaylash va ularni kelajak avlodlarga yetkazishda davlat organlari, ta'lim tizimi hamda fuqarolik jamiyati institutlarining o'рни va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy madaniy merosni muhofaza qilish borasida amalga oshirilayotgan islohotlar, xalqaro tajriba va zamonaviy yondashuvlar yoritilgan. Maqolada tarixiy obidalar, arxeologik yodgorliklar va madaniy boyliklarni saqlash jarayonida davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari, ta'lim muassasalarida yosh avlodning madaniy merosga hurmat ruhida tarbiyalanishi hamda nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyati institutlarining hamkorlikdagi faoliyati muhim omil sifatida baholanadi. Shu bilan birga, globallashuv sharoitida moddiy madaniy merosni saqlashning dolzarb muammolari va ularni bartaraf etish mexanizmlari yuzasidan taklif va tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: moddiy madaniy meros, madaniy yodgorliklar, davlat siyosati, ta'lim tizimi, fuqarolik jamiyati, milliy qadriyatlar, madaniy merosni muhofaza qilish, globallashuv, tarixiy obidalar, ma'naviy tarbiya.

Ma'lumki, moddiy madaniy meros obyektlari xalqimizning noyob, boy ma'naviy xazinasini bo'lishi bilan bir qatorda, mamlakatimizning turizm salohiyatini yanada yuksaltirishda muhim o'rin tutadi. Shu bois ularni muhofaza qilish, kelajak avlodga bezavol yetkazish muhim ahamiyatga ega. Har bir xalqning milliy o'zligi, ma'naviy qiyofasi va tarixiy xotirasi uning moddiy hamda ma'naviy merosida mujassam bo'ladi. Ayniqsa, tarixiy obidalar, qadimiy me'moriy inshootlar, arxeologik yodgorliklar va madaniy boyliklar millatning necha ming yillik taraqqiyotidan darak beruvchi bebaho manba hisoblanadi. Shu sababli ham moddiy madaniy merosni asrab-avaylash masalasi bugungi globallashuv davrida har qachongidan ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Bugungi kunda dunyo miqyosida urbanizatsiya jarayonlari, ekologik muammolar, tabiiy ofatlar hamda ayrim hollarda inson omili sababli tarixiy obidalar zarar ko'rmoqda. Bu esa milliy madaniy merosni muhofaza qilish, uni kelajak avlodlarga asl holicha yetkazish zaruratini kuchaytirmoqda. Shu boisdan ham keyingi yillarda O'zbekiston milliy madaniyatini yanada rivojlantirish, O'zbekistonning yangi tariini yaratish, xalqimizning ma'naviy-ma'rifiy saviyasi va bilimioshish, moddiy va nomoddiy madaniy meros obyektlarini asrab-avaylash hamda ommalashtirish, jahon madaniyati maydoniga faol integratsiyani olib kirish, madaniyat va san'at muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, madaniyat sohasi vakillarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar amalga oshmoqda. Ayniqsa, yoshlarning tarixiy qadriyatlarga bo'lgan munosabatini shakllantirish, ularda milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'ularini

Date: 7th May-2026

rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. O‘zbekiston qadimiy sivilizatsiyalar beshiklaridan biri sifatida boy tarixiy va madaniy merosga ega davlatdir. Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi tarixiy shaharlardagi me‘moriy obidalar xalqimizning yuksak madaniyati va buyuk o‘tmishidan dalolat beradi. Shu bois mustaqillik yillarida mamlakatimizda moddiy madaniy merosni muhofaza qilish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida ham milliy qadriyatlarni asrash va tarixiy merosni muhofaza qilish masalalariga alohida e‘tibor qaratilgan. Jumladan, Shavkat Mirziyoyev o‘z nutqlaridan birida: “Ajodlarimiz qoldirgan boy tarixiy va madaniy merosni asrash, uni chuqur o‘rganish hamda kelajak avlodlarga yetkazish barchamizning muqaddas burchimizdir”, — deya ta’kidlagan edi⁴. Ushbu fikr madaniy merosni muhofaza qilish davlat va jamiyat oldidagi muhim vazifa ekanini yana bir bor tasdiqlaydi. Moddiy madaniy merosni asrab-avaylash faqat davlat organlarining vazifasi emas. Bu jarayonda ta’lim tizimi, fuqarolik jamiyati institutlari, mahalla, ommaviy axborot vositalari va keng jamoatchilikning hamkorligi muhim o‘rin tutadi. Chunki tarixiy obidalarni saqlashga nisbatan mas’uliyat hissi jamiyatda qanchalik yuqori bo‘lsa, madaniy merosning kelajagi ham shunchalik mustahkam bo‘ladi. Bugungi kunda O‘zbekistonda moddiy madaniy meros obyektlarini muhofaza qilishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Tarixiy obidalarni restavratsiya qilish, ularni ta’mir qilish, ilmiy tadqiq etish hamda xalqaro miqyosda targ‘ib qilish borasida muhim ishlar olib borilmoqda. Ayniqsa, qadimiy shaharlarning tarixiy qiyofasini saqlab qolish va turizm salohiyatini oshirishga qaratilgan davlat dasturlari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Davlat tomonidan qabul qilinayotgan qonunlar va normativ-huquqiy hujjatlar madaniy meros obyektlarini himoya qilishning mustahkam huquqiy asosini yaratmoqda. Xususan, tarixiy obidalardan noqonuniy foydalanish, ularni buzish yoki zarar yetkazishga nisbatan javobgarlik choralari kuchaytirilmoqda. Shu bilan birga, tarixiy yodgorliklarni raqamlashtirish va elektron bazalar yaratish ishlari ham amalga oshirilmoqda. Moddiy madaniy merosni asrashda ta’lim tizimining roli ham beqiyosdir. Yosh avlodga tarixiy meros haqida bilim berish, ularda milliy qadriyatlarga hurmat hissini shakllantirish ta’limning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Maktablarda tarix, huquq, tarbiya va madaniyatshunoslik fanlari orqali o‘quvchilarda tarixiy ong va milliy g‘urur shakllantiriladi. Tarixiy obidalarga sayohatlar, muzey darslari hamda ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar yoshlarning madaniy merosga bo‘lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari ota-bobolarimiz aytganlaridek, yoshu-qari hammamiz madaniy va moddiy meroslarimizni asrab - avaylashimiz kerak. Hattoki, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ham bunga alohida to‘xtalib o‘tilgan. Jumladan, “Fuqarolar O‘zbekiston xalqining tarixiy, ma’naviy madaniy, ilmiy va tabiiy merosini asrab-avaylashi shart. Tarixiy, ma’naviy, madaniy, ilmiy va tabiiy meros davlat tomonidan muhofaza qilinadi”⁵, deb belgilab qo‘yilgan. Chunki madaniy meros – bu millatning asrlar davomida shakllangan tarixiy boyligi, urf-odatlar, san’ati va an’analarini o‘zida mujassam etgan bebaho xazina hisoblanadi. U nafaqat o‘tmish bilan bog‘laydi, balki

⁴ Shavkat Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2021.

⁵ O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2023-yil, 24-bet.

Date: 7th May-2026

kelajak avlodlarga milliy o'zlik va tarixiy xotira haqida tushuncha beradi. Moddiy merosni asrashda ta'limda bir nechta asosiy jihatlarini sanab berishim mumkin. Misol uchun, ilmiy amaliy mutaxassislar tayyorlash orqali ilmda madaniy merosni asrab qolish mumkin ya'ni restavradorlar, arxeologlar, tarixchilar va muzeyshunoslarni tayyorlashda zamonaviy restavratsiya usullari va texnologiyalarni hamda ularni qo'llash orqali yetuk mutaxassislarni chiqarish mumkin. Bu kabi kadrlar nafaqat jamiyatimizda balki butun dunyo bo'yicha olqishlarga sazovor bo'ladi.

Fuqarolik jamiyati institutlari ham moddiy madaniy merosni muhofaza qilishda faol ishtirok etmoqda. Nodavlat notijorat tashkilotlari, mahalla fuqarolar yig'inlari, ko'ngillilar va ommaviy axborot vositalari tarixiy obidalarni targ'ib qilish, ularni saqlashga oid loyihalarni amalga oshirishda muhim rol o'ynamoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar orqali tarixiy obidalar haqida ma'lumotlarni keng targ'ib qilish aholining madaniy savodxonligini oshirishda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Globallashuv jarayonida ayrim tarixiy obidalar urbanizatsiya, moddiy madaniy merosni saqlashda zamonaviy texnologiyalar va xalqaro tajribadan foydalanish ekologik muammolar va texnogen omillar ta'sirida zarar ko'rmoqda. Shu sababli zarurati ortib bormoqda. Bu borada UNESCO bilan hamkorlik alohida ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, moddiy madaniy merosni asrab-avaylash davlat, ta'lim tizimi va fuqarolik jamiyati institutlarining o'zaro hamkorligini talab qiladigan muhim ijtimoiy-ma'naviy masaladir. Tarixiy obidalarni muhofaza qilish xalqning milliy o'zligini saqlash, yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash hamda ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi. Shu bois madaniy merosni saqlashga oid ishlarni yanada kuchaytirish, yoshlarning tarixiy qadriyatlarga bo'lgan hurmatini oshirish hamda jamiyatda madaniy merosga daxldorlik hissini shakllantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Shavkat Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2023-yil, 24-bet.

